

Лабораторне заняття № 4
ТЕМА: ПІДКЛАС ДІЛЕНІЇДИ –
***DILLENIIDAE* (2 ЧАСТИНА)**

Родина Гарбузові є монотипною. Вона охоплює близько 700 видів і 90 родів. Це рослини вологих і помірно сухих тропіків Азії, Африки та Америки. У помірному поясі гарбузові представлені обмеженою кількістю видів. Найчастіше стебло повзуче. Листки зазвичай прості, з пальчастим жилкуванням. Супротивно кожному листку від того ж вузла відходить вусик пагіневого походження, що легко закручується навколо будь-якої опори. Рослини частіше однодомні, рідше дводомні. Квітки актиноморфні, одностатеві. Оцвітина подвійна, п'ятичленна, чашечка більш чи менш зрослолиста, віночок зрослопелюстковий. Тичинкова квітка має 5 тичинок, які утворюють у більшості видів трибратній андроцей (4 тичинки зростаються попарно, а 1 залишається вільною); іноді андроцей однобратній (усі 5 тичинок зростаються пиляками). В жіночій квітці гінецей ценокарпний, утворений зазвичай трьома (двома-п'ятьма) плодолистками; зав'язь нижня, тригнізда. Плід – товстостінна ягода (гарбузина), рідше соковита ягода або коробочка.

Пор.	Гарбузоцвіті	<i>Cucurbitales</i>	Тыквоцветные
Родина	Гарбузові	<i>Cucurbitaceae</i>	Тыквенные
	Гарбуз звичайний	<i>Cucurbita pepo</i> L.	Тыква обыкновенная
		* ♂ $Ca_{(5)}Co_{(5)}A_{(2)+(2)+1}G_0$	* ♀ $Ca_{(5)}Co_{(5)}A_0G_{(3)}$
	Г. волоський	<i>C. maxima</i> Duch.	Т. крупная
	Диня посівна, диня звичайна	<i>Melo sativus</i> Sager. ex M. Roem.	Дыня посевная
	Кавун звичайний	<i>Citrullus lanatus</i> (Thunb.) Matsum et Nakai	Арбуз обыкновенный
	К. колоцинт	<i>C. colocynthis</i> (L.) Schrad.	А. колоцинт
	Люфа циліндрична	<i>Luffa cylindrica</i> (L.) M. Roem.	Люффа цилиндрическая
	Огірок посівний	<i>Cucumis sativus</i> L.	Огурец посевной
	Огірок-пирскач пружний, скажений огірок	<i>Ecbalium elaterium</i> (L.) A. Rich.	Бешеный огурец обыкновенный
	Переступень білий	<i>Bryonia alba</i> L.	Переступень белый
	Тиква звичайна	<i>Lagenaria siceraria</i> (Mol.) Standl.	Горлянка обыкновенная, тыква-горлянка

Завдання 1. Провести морфологічний аналіз вегетативних і генеративних органів одного з видів родини Гарбузові – *Cucurbitaceae*

Систематичне положення об'єктів вивчення:

Порядок Гарбузоцвіті – Cucurbitales

Родина Гарбузові – *Cucurbitaceae*

Кавун звичайний – *Citrulus lanatus* (Thunb.)

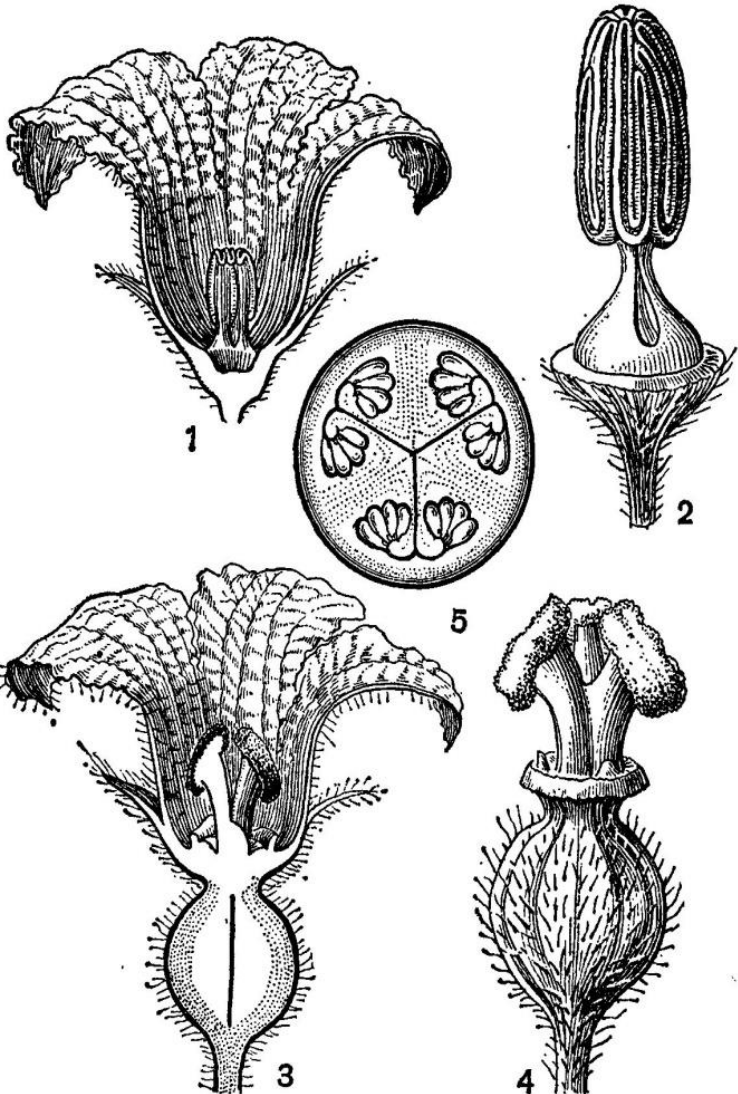
Matsum et Nakai

Огірок посівний – *Cucumis sativus* L.

Гарбуз звичайний – *Cucurbita pepo* L

Будова квіток Гарбозових

1. Розріз чоловічої квітки
2. Андроцей
3. Розріз жіночої квітки
4. Маточка
5. Поперековий розріз зав'язі

Гарбуз звичайний

Гарбуз звичайний

Гарбуз волоський

Тиква звичайна

Гарбуз посудний

Декоративні гарбузи

Декоративні гарбузи

Диня звичайна

Диня звичайна

Кавун звичайний

Watermelon

Citrullus lanatus

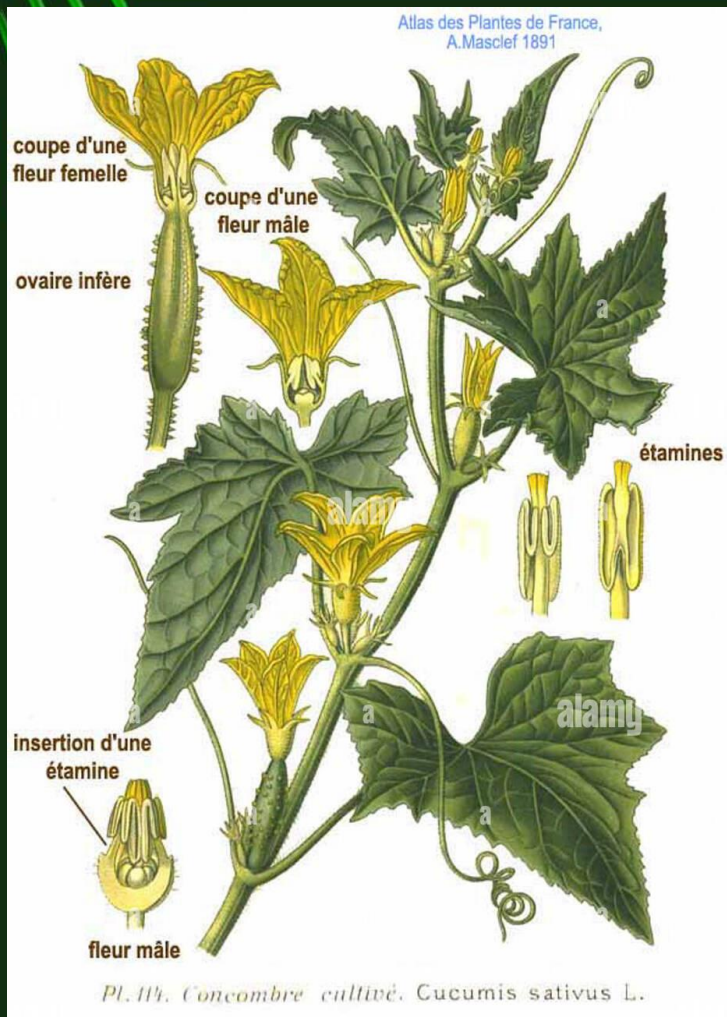
Кавун колоцинт

Огірок посівний

Скажений огірок

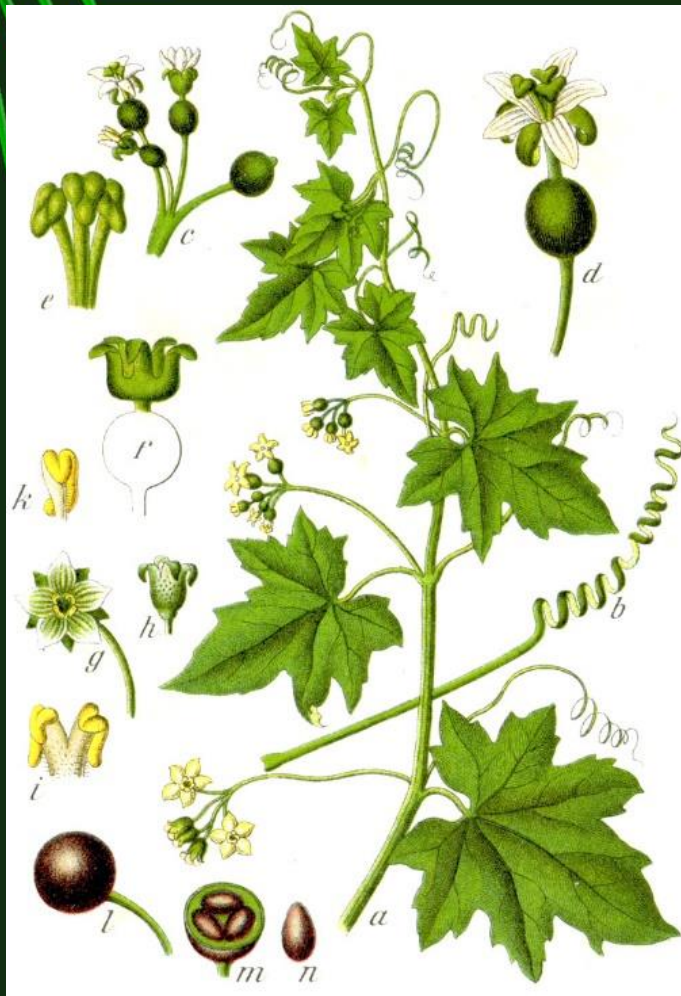

Скажений огірок

Переступень білий

Люфа цилиндрична

Люфа циліндрична

Тиква віскова

Розповсюджена в
*Африці, тропічній
Азії, Латинській
Америці.*

Плоди мають довжину
2 м та **вагу до 35 кг.**

Віск з поверхні легко
знімається та
використовується
людиною в медичних
цілях та для
виготовлення свічок.

Плоди їстівні.

«Огіркове дерево»

Це єдина деревна рослина родини Гарбузові.

Вона зростає на острові Сокотра (узбережжя Африки).

Стебло містить в собі дуже багато води, якої вистачає на період посухи. Листки довгі та малочисленні.

Квітки дрібні, одностатеві, жовті на довгих квітконіжках.

Плоди нагадують за формою огірок.

ЧАЙОТ

Він культивується у країнах Середземномор'я, Південної Америки, Африки, тропічної Азії.

У чайоту спостерігається «живонародження»: проросток, що виростає з насінини у середині зрілого плоду проростає наскрізь навколоплодник та утворює молодий пагін з листками та вусиками. Рослина буває пов'язана з плодом доти, доки не використає усі його поживні речовини, в цей час плід вже знаходиться на землі та корені молоді рослини закріплюються в ґрунті.

Використання чайоту дуже різноманітне. Плоди вельми смачні. Молоді пагони, корені використовують в їжу. Волокниста частина стебла після обробки перетворюється у гарну сріблясту соломку для виготовлення шляпок та інших виробів.

Тріхозантес

Тріхозантес – це однорічна ліана, пагони якої сягають до 2 м.

Декоративна рослина.

Розповсюджена в Східній Азії та Австралії.

Квітки одностатеві, білі, зібрані в суцвіття.

Плоди до 1 м довжиною.

Їстівні, поки не досягли стиглості.

Момордіка

Центр походження –
Тропічна Азія.

Ця рослина цікава тим, що вона до досягання насіння вкрита захисними волосками, які при дотику до них вибухають та розбризкують їдку речовину, яка дратує шкіру та слизові оболонки.

Мелотрія

Ця рослина походить з
*екваторіальної
Африки.*

Плоди та клубні їстівні.

За смаком плоди
нагадають огірки, а
клубні – батат.

З однієї рослини можна
зібрати **5-6 кг плодів**
та **1-1,5 кг клубенів.**

Copyright (c) Terry
<http://plantsdatabase.com/members/Terry/>
Unauthorized Use Prohibited

Ківано

Ця рослина походить з Нової Зеландії. Незвичайна, декоративна рослина з їстівними плодами, які за смаком нагадують одразу огірок та лімон.

Родина Капустяні, або Хрестоцвіті налічує понад 370 родів і близько 3200 видів, поширених переважно в помірних областях північної півкулі. Переважають однорічні та багаторічні трав'янисті рослини. Листки прості, чергові, без прилистків, зазвичай є прикоренева розетка. Квітки двостатеві, актиноморфні, зібрані переважно в китиці. Оцвітина подвійна, 4-членна. Чашечка вільна, складається з 4 чашолистків, розташованих двома колами. Віночок також з 4 вільних пелюсток, але розташованих в одному колі. Андроцей з 6 тичинок у двох колах, чотирьохсильний – 4 довгі тичинки у внутрішньому колі, а 2, коротші, у зовнішньому колі. Гінецей ценокарпний, з 2 плодолистків. Зав'язь верхня, через несправжню перегородку 2-гнізда. Плід – стручок або стручечок, розкривний або нерозкривний, дуже різноманітної форми і розмірів.

Пор.	Каперцевоцвіті	<i>Capparales</i>	Каперсоцветные
Родина	Капустяні, Хрестоцвіті	<i>Brassicaceae, Cruciferae</i>	Капустные, Крестоцветные
	Авринія скельна	<i>Aurinia saxatilis</i> (L.) Desv.	Ауриния скальная
	Бурачок	<i>Alyssum</i> L.	Бурачок
	Вайда фарбувальна	<i>Isatis tinctoria</i> L.	Вайда красильная
	Гірчиця біла	<i>Sinapis alba</i> L.	Горчица белая
	Гірчиця сарептська	<i>Brassica juncea</i> (L.) Czern. (<i>Sinapis juncea</i> L.)	Горчица сарептская
		* $Ca_4Co_4A_{2+4}G_{(2)}$	
	Гірчиця чорна	<i>Brassica nigra</i> L. Koch (<i>Sinapis nigra</i> L.)	Горчица черная
	Гикавка сіра	<i>Berteroa incana</i> (L.) DC.	Икотник серый
	Грицики звичайні	<i>Capsella bursa-pastoris</i> (L.) Medik.	Пастушья сумка обыкновенная
	Дворядник крейдяний	<i>Diplotaxis cretacea</i> Kotov	Двурядка меловая
	Капуста городня	<i>Brassica oleracea</i> L.	Капуста огородная
		* $Ca_4Co_4A_{2+4}G_{(2)}$	

Кардарія крупковидна	<i>Cardaria draba</i> (L.) Desv.	Кардария крупковидная
Левкой літній, або однорічний	<i>Matthiola annua</i> (L.) Sweet	Левкой однолетний
Лунарія однорічна	<i>Lunaria annua</i> L.	Лунник однолетний
Ріпа, турнепс	<i>Brassica rapa</i> L.	Репа, турнепс
Редиска	<i>Raphanus sativus var. radicola</i>	Редис
Редька дика	<i>Raphanus raphanistrum</i> L.	Редька дикая
Р. посівна	<i>R. sativus</i> L.	Р. посевная
Ріпак, кольза, бруква	<i>Brassica napus</i> L.	Рапс, кольза, брюква
Суріпиця звичайна	<i>Barbarea vulgaris</i> R. Br.	Сурепка обыкновенная
Сухорібрик Льозеліїв	<i>Sisymbrium loeselii</i> L.	Гулявник Лёзеля
Талабан польовий	<i>Thlaspi arvense</i> L.	Ярутка полевая
Хрін звичайний	<i>Armoracia rusticana</i> Gaertn, Mey. et Scherb.	Хрен обыкновенный
Хрінниця пронизанолиста	<i>Lepidium perfoliatum</i> L.	Клоповник пронзеннолистный, разнолистный
Х. смердюча	<i>L. ruderale</i> L.	К. мусорный

Завдання 2. Провести порівняльно-морфологічний аналіз вегетативних і генеративних органів двох-трьох видів родини Капустяні, або Хрестоцвіті – *Brassicaceae*, або *Cruciferae*

Систематичне положення об'єктів вивчення:

Порядок Каперцевоцвіті – *Capparales*

Родина Капустяні, або Хрестоцвіті – *Brassicaceae*, або *Cruciferae*

Капуста городня – *Brassica oleracea* L.

Гірчиця сарептська – *Brassica juncea* (L.) Czern.

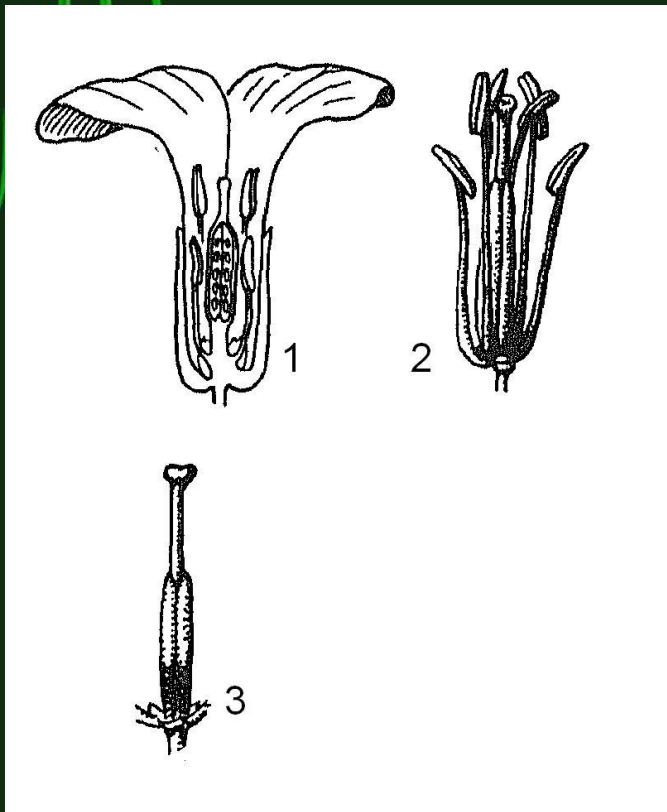
Грицики звичайні – *Capsella bursa-pastoris* (L.) Medik.

Редька посівна, або городня – *Raphanus sativus* L.

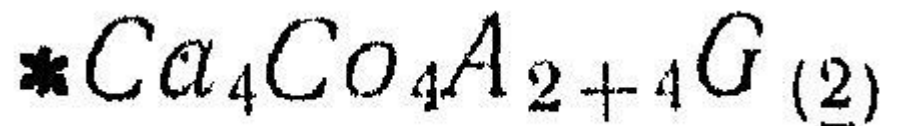

Будова квіток Капустяних

1. Повздовжний розріз квітки
2. Квітка без оцвітини
3. Гінецей

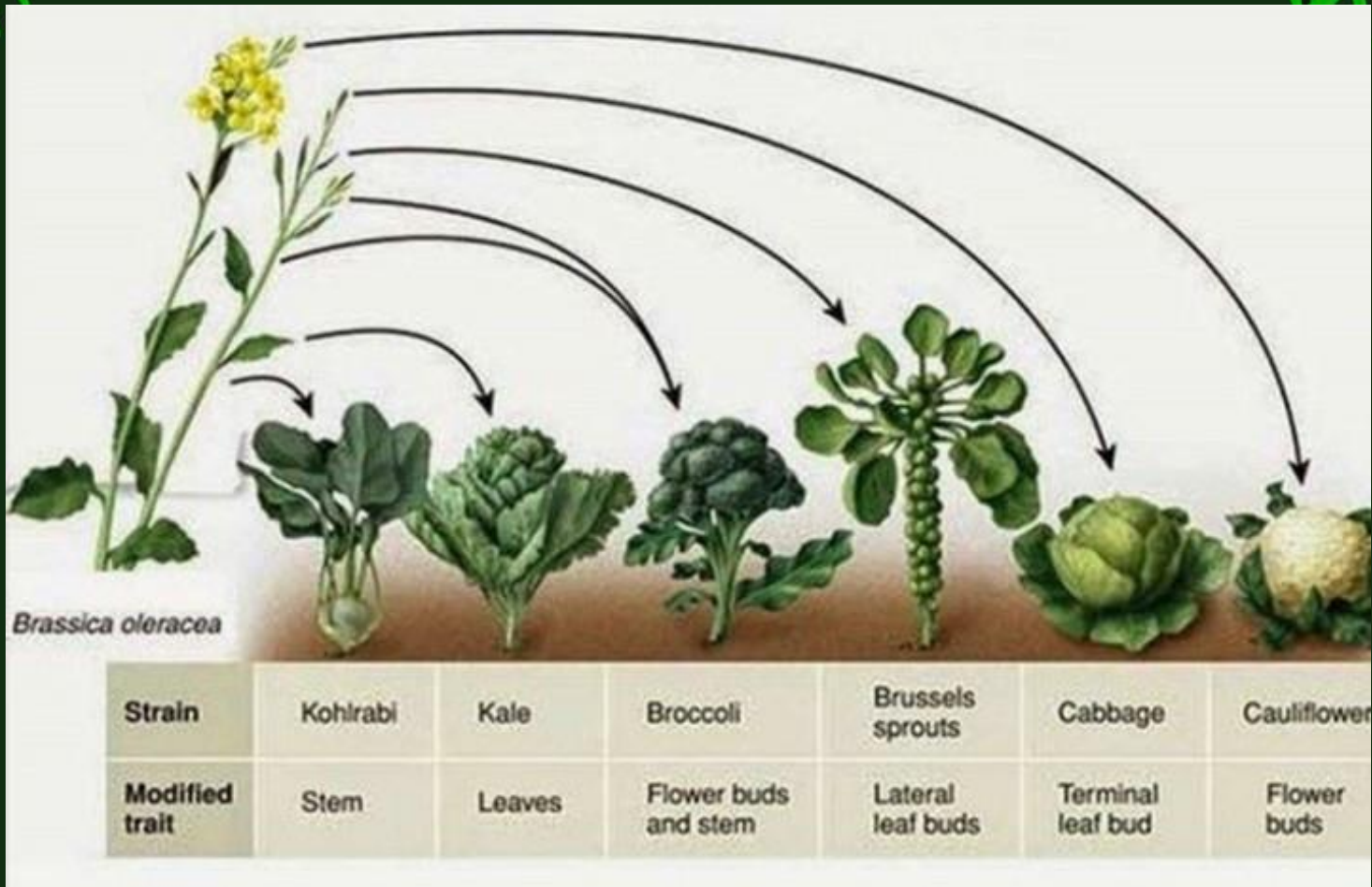

Загальна формула квітки:

Капуста городня

Капуста городня

Поліморфний вид,
що містить серію
культигенів
(види, що
створені людиною
і існуючі тільки в
культурі)

Справжня качанна капуста

Brassica olearacea
var. capitata

Дворічна рослина,
один з основних овочів нашого регіону

Капуста брюсельська

Brassica olearacea
var. gemmifera

Дворічна рослина,
в культурі з 13
сторіччя.

Капуста савойська

Савойська капуста
ВЕНСКАЯ РАННЯЯ 1346
Ранній сорт. Листья темно-зеленые,
гофрированные. Кочаны округлые, мелкие, плотные.

Brassica olearacea
var. sabauda

Дворічна рослина,
культивують у
Західній Європі.

Кольрабі

Brassica olearacea
var. gongyloides

Дворічна рослина

Кольорова капуста

Brassica olearacea
var. Botrytis
Сорт “Радуга”

Брокколи

Brassica olearacea
var. botrytis italica
Однорічна рослина.
Вирощується
переважно в
Англії, Іспанії та
Італії.

Пекинська капуста

Brassica pekinensis

Родина – *Китай*.

Це дуже скоростигла культура, від посіву насіння до утворення розетки (готова продукція) проходить лише **40 – 65 діб.**

Капуста китайська

Brassica chinensis

Родина – *Китай*.

Забарвлення
ЛИСТКІВ

КОЛИВАЄТЬСЯ ВІД
СВІТЛО-ЗЕЛЕНОГО ДО
ТЕМНО-ЗЕЛЕНОГО,
МАЙЖЕ СИНЬОГО.

Декоративні сорти капусти

Декоративні сорти капусти

Гірчиця сарептська

Редька посівна

Pl. 26. *Radis cultivé*. *Raphanus sativus* L.

Грицики звичайні

Аурінія скельна

Бурачок*

Дикорослий вид

Декоративний вид

Гикавка сіра

Вайда фарбувальна

Pl. 38. Pastel des teinturiers. *Isatis tinctoria* L.

Дворядник крейдяний*

Кардарія крупковидна

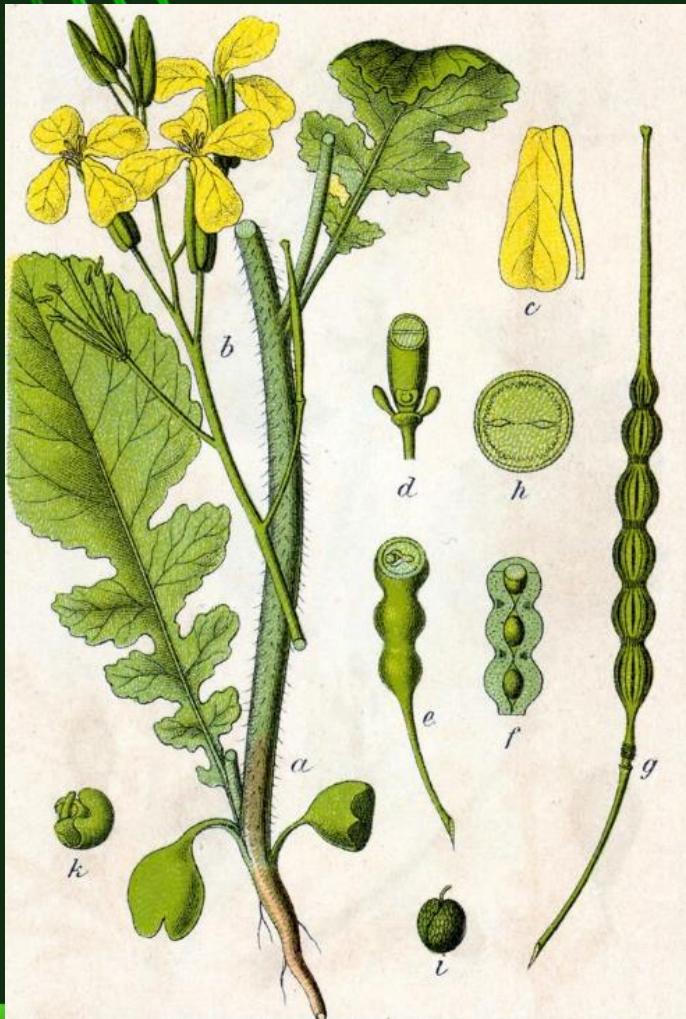
Ріпа

Редька дика

Ріпак

Суріпиця звичайна

Сухоребрик Льозиліів

Талабан польовий

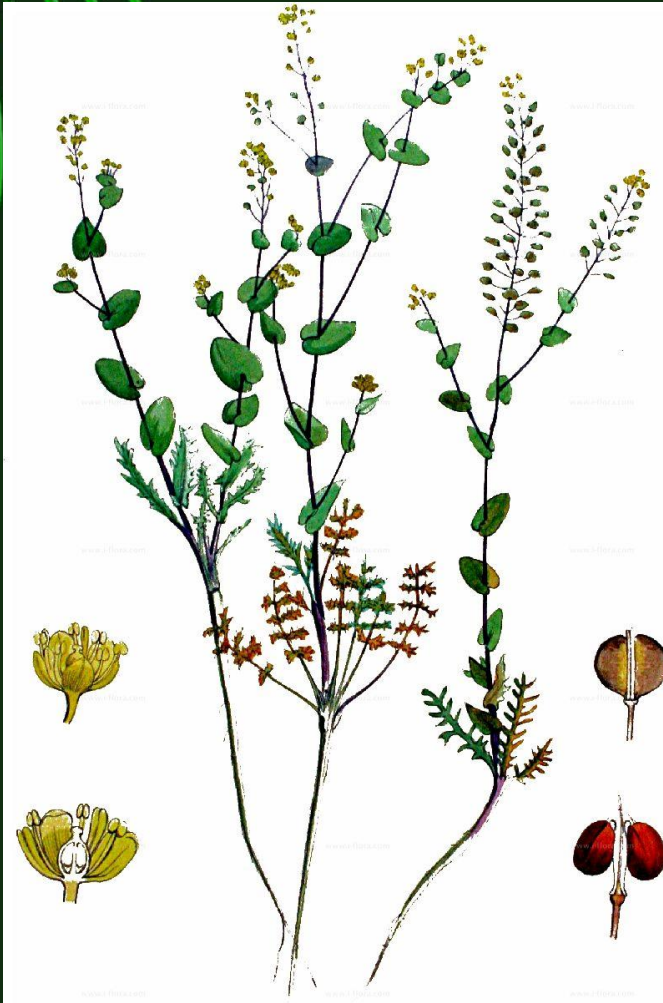

Хрін звичайний

Хрінниця пронизанолиста

Арабідопсіс

Водяний хрін земноводний

Анастатіка або роза ієрежонська

